

Kratki pregled Reformirane (episkopalne) teologije

(Na temelju rada: *Posebnosti Reformirane teologije*)

**Jasmin Koso
kolovoz, 2010.
(revidirano: srpanj, 2013.)**

Uvod

Najprirodnije polazište i za razmišljanje o temeljnim uvjerenjima Reformiranih kršćana jest Reformacija. Taj veliki pokret nastao je iz napora predanih kršćana kao što je bio Martin Luther da reformiraju do tada jedinstvenu zapadnu crkvu. Luther nije imao namjeru osnovati vlastitu crkvu, već je samo pozivao na reformu, na ispravljanje velikih nepravilnosti. No njegovo beskompromisno stajalište natjeralo ga je da 1520. godine napusti Rimokatoličku crkvu, pošto je bio isključen. Na žalost, dva velika reformacijska pokreta onaj u Njemačkoj pod vodstvom Luthera, i onaj koji je nastao u Švicarskoj te se proširio i na druge dijelove Europe, nikada se nisu uspjeli u potpunosti ujediniti. Nešto kasnije kao predvodnik reformacijskog pokreta u Švicarskoj i drugim zemljama iskristalizirao se Jean Calvin. On je bio pastor i crkveni učitelj u Ženevi. Taj ogranak reformacije se ujedinio pod imenom Reformirana crkva. Calvinova, odnosno reformirana misao imala je velik utjecaj i na reformaciju unutar Crkve Engleske, to jest na veliku obitelj Anglikanskih (Episkopalnih) crkava, što se posebice snažno očituje kroz anglikanska načela vjerovanja sadržana u *Trideset i devet članaka vjere* i kroz liturgijsku knjigu na narodnom jeziku "*The Book of Common Prayer*" (*Knjiga zajedničkih molitava*).

Iako je bio jedan od najvećih mislilaca u povijesti Calvin sebe nikada nije smatrao originalnim. U stvari, činio je sve što je mogao da izbjegne originalnost, te je svoja razmišljanja i zaključke uspoređivao s biblijskim naučavanjem velikih kršćanskih mislilaca u povijesti. Izvanredno je poštovao Luthera kao prethodnika i mnogo je radio na jedinstvu kršćana, odnosno Crkve. Calvinova sposobnost da pokaže kako je Sveto pismo temelj svemu što je naučavao dala mu je vjerodostojnost kao vođi reformacije. Biblija je za Calvina bila Božja samoobjava- Božja riječ, koju nam je on dao kako bismo ga mi mogli upoznati, slijediti i služiti mu. On je o Svetom pismu govorio kao o naočalama koje stavljamo kako bismo ispravili vid koji nam je iskrivljen zbog grijeha. Bio je uvjeren da je Biblija, ako joj ukažemo povjerenje, dosljedna sama sebi i nudi jedinstveno

stajalište s kojeg se može promotriti svako pitanje u životu.¹

Reformacija je, kao što je i ispravno, snažno naglasila vrhovni autoritet Svetog pisma. Međutim, Bibliju treba i tumačiti, i to ne samovoljno i proizvoljno. Sloboda da čitamo Sveto pismo nam ne daje slobodu da ga tumačimo kako hoćemo. A upravo to se počelo događati u vrijeme Reformacije, pojedini ljudi i pokreti počeli su proizvoljno tumačiti Sveto pismo.² Kroz Sveto pismo koje treba biti izvor sigurnosti izazivana je nesigurnost. Postojala je opasnost od nejedinstva i mogućnosti da se reformacija potpuno “razvodni”, te se izgube temeljne ideje i razlozi zašto je došlo do nje, te da ona potpuno propadne. Organizirani jedinstveni pokret Reformacije s jasnim idejama i ciljevima zamijenile bi radikalne grupice buntovnika s mnoštvom vrlo različitih ideja i sve bi neslavno propalo. Stoga, ukazala se potreba za nekim oblikom jasnog izražavanja i službenog predočavanja temeljnih reformacijskih ideja i uvjerenja, a kako bi se izbjegle nejasnoće i nesuglasice. Tu ulogu preuzela su vjeroispovijedanja. Istodobno su nastali i katekizmi koji imaju ulogu da podučavaju vjernike u temeljnim pitanjima njihove vjere. Premda i dalje naglašavamo vrhovni autoritet Svetog pisma, mi prepoznajemo važnost suglasja u učenju raznih crkvenih učitelja koje možemo vidjeti kroz povijest. Tako mi kao protestanti imamo tri razine autoriteta koje poštujemo: 1. *Sveto pismo*; 2. *Creda*; 3. *Vjeroispovijedanja i katekizme*.³

Kada govorimo o temeljnim Reformiranim učenjima ona se mogu podijeliti na šest glavnih značajki. Neke od ovih značajki u većoj ili manjoj mjeri dijelimo i s drugim tradicijama. No za Reformirane kršćane ove teme su vrlo važne. Tih šest značajki možemo imenovati kao: *Vrhovni autoritet Pisma*, *Božja suverenost (ili vlast)*, *Savez (Zavjet)*, *Božji zakon*, *Crkva*, *Božje kraljevstvo*.⁴

1. Vrhovni autoritet Pisma

---

¹ Stephen E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* (Kršćanski centar „Dobroga pastira“, Osijek, 2010.), 6-8.

² R. C. Sproul *Essential truths of the Christian faith* (Tyndale house publishers, inc., Wheaton, Illinois, 1992.), 27, 28; R. C. Sproul *Now, That's a Good Question* (Tyndale house publishers, inc., Wheaton, Illinois, 1996.), 89, 90.

³ Alister E. McGrath *Uvod u kršćansku teologiju* (Teološki fakultet „Matija Vlačić Ilirik“, Zagreb; Ex libris, Rijeka, 2006.), 98,99.

⁴ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 10.

Ako smo Reformirani kršćani to znači da se pokoravamo Svetom pismu kao apsolutnom autoritetu u svim pitanjima naše vjere i prakse. To se temelji na uvjerenju da je Biblija Božja zapisana i sačuvana objava samoga sebe. Biblija je prvenstveno otkrivenje Boga i njegova plana spasenja, no ona se dodiruje svih životnih područja i problema, te služi za izgradnju ispravnog životnog svjetonazora. Polazeći od uvjerenja da se sadržaj Pisma može razumjeti i proučavati (ispravnim metodama), te da je Sveto pismo dosljedno sebi, Reformirane crkve su taj sadržaj bile spremne izraziti vjeroispovijedanjima.

Kao što smo rekli, ne smatramo da sve znamo, ili da smo kadri do kraja spoznati Boga. No Bog nam se otkrio kroz svoju Riječ, te omogućio da ga jasno upoznamo. Čovjek može, u skladu sa svojim sposobnostima i onoliko koliko mu je Bog odlučio o sebi otkriti, vlastitim razumom upoznati Boga, te steći izvjesnost i sigurnost u odnosu s njim.⁵ Sposobnost da jasno izrazimo i razumijemo ono temeljno što pojedinci i zajednica vjerujemo štiti nas od zbunjenosti i zavođenja, te nam daje veću sigurnost i mir u našoj vjeri. Važno je da njegujemo i razvijamo to razumijevanje.

Svako vjeroispovijedanje mora proizlaziti iz učenja Svetog pisma. Ono je zapravo tumačenje, to jest učenje na temelju Pisma. Na tom istom principu učitelji i propovjednici u Crkvi imaju autoritet da tumače i poučavaju na temelju Pisma. Među poznatijim Reformiranim vjeroispovijedanjima su: *Drugo Helvetsko vjeroispovijedanje i Haidelberški katekizam*, *Westminstersko vjeroispovijedanje i katekizam*, *Belgijsko vjeroispovijedanje*, *Kanoni iz Dorta* itd. Da bi izrazili važnost uvjerenja u božansko nadahnuće, istinitost i vjerodostojnost Svetog pisma autori su uvijek tu istinu svjedočili u prvom poglavlju vjeroispovijesti.

Bilo koja tvrdnja o istinitosti ili ispravnosti nekog doktrinarnog ili moralnog učenja nema smisla ako Božji narod nema potpuno pouzdan i čvrst izvor Božje objave. Kako se nositi s nekom kontroverznim društvenim pitanjima današnjice? Moramo li pronaći odgovore uvijek iznova sami za sebe ili pak imamo pouzdanu riječ od Boga? Naravno, mi moramo biti spremni priznati mnoštvo praznina u našem razumijevanju Biblije. Međutim, problem je u našem ograničenom razumijevanju, predrasudama, subjektivnosti

---

⁵ R. C. Sproul *Lifeviews* (Fleming H. Revell, Grand Rapids, Michigan, 2005.), 162-167.; R. C. Sproul *Essential truths of the Christian faith* 3-13.; Francis A. Schaeffer *Otkaz razumu* (Put života, Zagreb, 1976.), 17-21.65-73.

i naravno grešnosti, a ne u ispravnosti teksta. Nadalje, potrebno je ulagati trud i obučavati se u ispravnom tumačenju onoga što Biblija naučava. U svakom slučaju, za stabilan hod u vjeri, početno stajalište nam mora biti da je svako Pismo od Boga nadahnuto.⁶ Reformirano naučavanje o Pismu naglašava da je „svjedočanstvo Duha“- presvjedočenost Duhom Svetim, a ne prvenstveno racionalni dokaz, ono što uspostavlja autoritet Pisma. To praktično znači da se u konačnici podređujemo Bibliji zato što nam Duh Sveti koji obitava u nama svjedoči da je ona Božja riječ. Isto tako, to praktično znači da mi ne možemo nekoga natjerati da prihvati Bibliju kao Božju riječ i autoritet u životu. Autoritet Pisma se prihvaća povjerenjem iz srca. No istodobno, ovo ne znači da su Calvin ili Reformirano učenje ravnodušni prema pitanju točnosti Pisma i njegovu proučavanju. Duh svjedoči za Sveto pismo kao Božju riječ čija je bit istina.⁷

2. Božja suverenost

Prva i temeljna činjenica koju Pismo iznosi jest da Bog postoji i da on ima vrhovnu vlast u svim stvarima. Drugim riječima, Bog ima najviši autoritet što znači da je On autor-Stvoritelj svega. Uobičajeni izraz za to jest *Božja suverenost*. Teoretski, ta činjenica je jasna kao dan. Međutim, uskoro ćemo vidjeti da se u praksi, kao i u našim razmišljanjima vezanim za odnos Boga i stvorenja, ova osnovna i prva činjenica o Bogu vrlo lako previđa, pa čak i odbija prihvatiti. Bog nije samo stvorio sve što postojeće, već on nastavlja aktivno vladati svime što je stvorio. Uobičajeni izraz za to jest *Božja providnost*.⁸

Božja vrhovna vlast se proteže i na njegovo jedinstveno djelo stvaranja a to su ljudska bića. Pored Božje suverenosti, Biblija jasno naučava (no istodobno nam nikada do kraja ne objašnjava kako) da su ljudska bića slobodna i odgovorna u svojim odlukama, a istodobno nužno ispunjavaju Božji krajnji cilj. To je jedan od najvećih životnih paradoksa. Mi svakodnevno donosimo svoje vlastite odluke, a istodobno Božja ruka je nad svim stvarima. No važno je primijetiti da Božja suverenost i ljudska odgovornost idu

---

⁶ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 11.

⁷ Žan Kalvin *Nauk hrišćanske vere* (Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci-Novi Sad, 1996.), 53.170-171.; S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 12.

⁸ R. C. Sproul *Izabranici Božji* (Kršćanski centar „Dobrog pastira, 2010.), 25-30.; S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 12.

zajedno. Mi donosimo svakodnevne odluke prema unutarnjim odabirima i željama našega srca (samoodređenje), no iznad svega jest svemogući suvereni Bog koji sve upravlja prema svome planu. U svakom slučaju, reformirano učenje je bilo spremno dopustiti Bibliji da progovori o obje istine, ne srameći se što na mnoga pitanja „kako“ nismo u stanju do kraja odgovoriti, niti ih razumjeti. (Post 50, 19-20; Iz 46, 9-11; Iv 6, 37; Dj 2, 23).⁹

Ako je Bog suveren, onda je on neminovno suveren i u pitanjima vezanim za spasenje. Ta istina nas dovodi do nekih neminovnih zaključaka. Aspekt vezan za Božje suverene nakane, a koji izaziva veliku raspravu, jest da je Bog suvereno odlučio tko će primiti spasenje, a tko neće. (Jn 2, 10). Biblijski izraz za to jest *izabrati ili izabranje*. Ako ćemo biti spašeni to je zato što je Bog prije počeo tražiti nas, a ne zato što smo mi tražili njega. Slikovito rečeno, kada smo mi počeli tražiti njega, to je bilo zato što je prethodno on već našao nas. (Lk, 19, 10). S izabranjem se prvi puta susrećemo u Starom Zavjetu prilikom izbora izraelskog naroda da bude (izdvojeni) sveti Božji narod. Njegov izbor se nije temeljio na nekoj vrlini samog Izraela, već je to bilo isključivo zbog Božjeg vječnog nauma i saveza. (Pnz 7, 6-11; Rim 9). U novozavjetnom učenju, Božji izabrani narod nije više nacija, već Crkva Isusa Krista sazdana od izabranog mnoštva iz svakog plemena i naroda. (Rim 8, 29-10 i 11, 1-6.22-36; Ef 1, 3-14 i 2, 19-22; Kol 1, 9-2, 7; 1.Pt 1, 1-2 i 2, 7-10). Ne samo da je Bog stvorio veliki plan spasenja koji provodi utjelovljenjem, smrću na križu i uskrsnućem njegova Jedinorođena Sina. U osobi Duha Svetoga on dolazi onima koje je izabrao, da bi na njima u stvarnosti osobno primijenio spasenje. Privodi ih k pokajanju i vjeri, daje im novi život, duhovno ih sjedinjuje s Kristom. Osposobljava ih da se spase po vjeri u Krista, te imaju nov i svrsishodan život službe. (1 Pt 1, 1-2; 1 Kor 6, 11).¹⁰

Ovo je ujedno sama suština velike teme reformacije: Spasenje samo zbog Krista i samo po milosti i samo kroz vjeru. Kao što smo rekli, поближе shvatiti odnos Božje suverenosti i ljudske odgovornosti jest jedan od najvećih paradoksa i otajstava. Učenje o izabranju izaziva mnoga pitanja. Međutim, važno je da usvojimo kako nije važno sviđa li se meni neka ideja, nego naučava li tu misao Sveto pismo. I zato, zbog težine ove teme, važno

---

⁹ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 12-14.; R. C. Sproul *Izabranici Božji* 56.; Richard D. Phillips *Što su izabranje i predestinacija?* (Kršćanski centar „Dobroga pastira“, Osijek, 2008.), 20-21.

¹⁰ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 14-16.

je da svaka ova tvrdnja bude pokrepljena s mnogo ulomaka iz Pisma koji iznose jasno učenje.¹¹

Praktično, ovo učenje znači da ako si vjernik, onda si „u Kristu“, odnosno u sigurnoj kolijevci u kojoj za tebe brine svemogući, vječni i milostivi Bog. Veliku snagu, radost i sigurnost možemo naći u pomisli da je to Bog koji sve drži u svojim rukama. Praktičan učinak ove svijesti o izabranju može biti da umjesto o sebi, počnemo više razmišljati o Bogu. To znači da se možemo sve manje brinuti i osjećati se kao duhovni neuspjeh. Možemo imati sve više sigurnosti u našem odnosu s Bogom jer to je odnos zasnovan na njegovoj ljubavi i milosti, a ne našim postignućima. Takva sigurnost spasenja ispunjava vjernike istinskom, zahvalnošću, snagom i radošću.¹²

3. Savez

Treća značajka Reformiranih crkava jest gledište da je Biblija cjelovita, odnosno jedna cjelina. U Starom kao i u Novom Zavjetu otkriva se jedinstveni Božji plan koji nazivamo *Savezom ili Savezom milosti*. Suštinu Saveza iščitavamo u Božjoj izjavi svome narodu: *Ja ću vam biti Bog, a vi ćete mi biti narod.* (Post 17, 7-8; Jer 31, 33; 2. Kor 6, 16; Otk 21, 3). To nije zamolba ili želja, već potvrda onoga što je Bog nakanio učiniti zbog svoje naravi, jer je milostiv i milosrdan.

Savez se sustavno gradi od stvaranja, preko čovjekova pada, do iskupljenja u kojem Bog obnavlja ono što su prvi muškarac i žena uništili kada su sagriješili. Veliki plan spasenja se postupno razvija: prvo kroz Abrahamovu obitelj, zatim kroz izraelski narod, te se na kraju upotpunjuje osobno u Isusu (kroz njegovo utjelovljenje, smrt na križu i uskrsnuće) i djelovanjem Crkve nudi cijelom svijetu. Isus nije počeo od početka (kako neki shvaćaju). On je samo doveo do potpunog ostvarenja ono što su prethodno već uspostavili Abraham, Mojsije i drugi. Velike teme poput spasenja samo milošću, neophodnosti krvnog izmirenja, te Crkve kao zajednice izbavljenih ljudi i njihove djece su starozavjetne ideje koje su se u potpunosti ostvarile i ispunile u liku i djelu Isusa Krista. Poslanica Hebrejima je velika studija ove istine. Sve ostale značajke o kojima ćemo govoriti mogu se smatrati

---

¹¹ Ibid 16.17.

¹² Ibid. 17-18; Louis Berkhof *Sigurnost vjere* (Kršćanski centar „Dobrog pastira, Osijek; Reformirani teološki institut „Mihael starin“, Tordinci, 2007.), 59-62.

i pod točkama učenja o Savezu. Ispravno razumijevanje saveza jest ključ koji omogućuje ispravan pogled na gotovo sva ostala biblijska naučavanja.

4. Božji zakon

Reformirane crkve su uvijek naglašavale vrijednost Božjeg zakona. On je koristan za onoga koji vjeruje, kao i za nevjernika. Kroz Zakon nam Bog objavljuje sve ono što trebamo činiti za njega. Najosnovnija načela Božjeg zakona sumirana su u *Deset zapovijedi (ili Dekalog)* i o njima obično govorimo kao o *moralnom zakonu*, da bismo ih razlikovali od građanskih i obrednih zakona. Na hebrejskom pojam koji je preveden i ustalio se kao Deset zapovijedi zapravo znači *Deset riječi*. Riječ koja je kod nas prevedena kao zapovijed na hebrejskom doslovno znači riječ. To nas upućuje na to da bismo Deset zapovijedi zapravo trebali smatrati osnovnim načelima, koja bismo trebali slijediti iz povjerenja, kao temelj za blagoslovljen život, a ne samo nekim popisom od deset izvanjskih pravila. Deset zapovijedi moraju biti interpretirane duhovno (Rim 7, 14). To znači da nije dovoljna samo formalna izvanjska poslušnost, već zakon zahtijeva da uz njega pristaje naše srce.¹³

Mi vjerujemo da se bit i svrha Deset zapovijedi može sažeti na dvije još kraće zapovijedi, odnosno načela: *Ljubi Gospodina, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom* (Pnz 6, 5) *te ljubi bližnjega kao samoga sebe* (Lev 19, 18). Ove dvije starozavjetne zapovijedi Isus je citirao kao srž Zakona (Mt 22, 34-40), a Pavao kao njegovo ispunjenje (Rim 13, 8-10). Kao što apostol Pavao kaže: „*Stoga je ljubav punina Zakona*“, Zakon i ljubav nisu u suprotnosti jedno s drugim, i nikada se ne smiju odvajati, već se trebaju međusobno nadopunjavati. Vjerujem da kada Zakon i ljubav idu zajedno, onda Zakon ima svoju pravu svrhu, a ljubav pravi smjer.¹⁴

Razlikujemo tri oblika upotrebe Zakona. *Prva* upotreba Zakona jest za društvo općenito. Božji zakon je dobar za sve ljude. Božji moralni zakon možemo smatrati Božjom objavom najboljeg načina na koji čovječanstvo može živjeti. U takvoj upotrebi on ne mijenja duhovno stanje pojedinca, ali je vrlo koristan za uređenje ljudskog društva.

---

¹³ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 20.; Jochem Douma *The Ten Commandments-Manual for the Christian Life* (P & R Publishing, Phillipsburg, New Jersey, 1996.), 12.

¹⁴ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 20.; Žan Kalvin *Nauk hrišćanske vere* 117-118.

To je razlog zašto smo mi Reformirani kršćani uključeni u politički i društveni život. Ta uključenost proizlazi upravo iz ovakvog razumijevanja Božjeg zakona (kao dobrog za pojedinca i društvo u cjelini) i želje da budemo na korist svim ljudima u izgradnji pravednijeg društva.¹⁵

Druga upotreba Zakona je ta da on upućuje ljude na potrebu za Spasiteljem. Ljudi su obično naviknuti spasenje promatrati kao nagradu koja se daje onima koji su bili dovoljno dobri. Međutim, istina je da nikada ne možemo biti dovoljno dobri.. No u to se moramo uvjeriti. U tom uvjerenju Gospod se koristi savršenim moralnim zakonom kako bi ljudi progledali, bili iskreni prema sebi i shvatili da je potpuno nemoguće zaslužiti spasenje. Svrha zakona jest da nas pozove da se pokajemo i obratimo Kristu za milosrđe. (Rim 3, 20-22) Jednom kada povjerujemo u Evanđelje, Zakon nas nastavlja i dalje osvjedočivati koliko je neophodno da se za spasenje pouzdajemo samo u Krista. Zapravo, tek nakon što se obratimo otkrivat ćemo sve više koliko smo daleko od Božjih svetih mjerila. Martin Luther je znao govoriti o tome koliko je važno da si svakog dana propovijedamo Evanđelje: „*Sad, dakle, nema više nikakve osude onima koji su u Kristu Isusu*“ (Rim 8, 1) To je razlog zbog kojega mi prolazimo kroz pokajnički čin na početku svakog bogoslužja. Da bi u svijesti o svojoj slabosti još više prionuli uz Krista.¹⁶

To nas vodi do *treće* upotrebe Zakona. Treća upotreba Zakona je za kršćane. Nakon što nam Sveti Duh promijeni srca i podari želju za poslušnošću, Zakon nam nudi obrise novog načina života ka kojemu nas Gospodin želi uputiti. Propovijed na Gori (Mt 5-7) ponovna je potvrda vrijednosti Zakona, ali ovoga puta s Isusom Kristom kao pravim ispunjenjem „veće pravednosti“. A mi smo u Kristu i naš temeljni cilj treba biti ljubiti i slijediti Isusa. Naše oči trebaju biti uprte prije svega u Krista. I zato, zbog Krista i kroz Krista, mi želimo biti poslušni i Zakonu. Ljubav, zahvalnost i povjerenje u njega su pravi motiv za poslušnost načelima Zakona. Bog po proroku Jeremiji obećava: „Zakon ću svoj staviti u dušu njihovu i upisati ga u njihovo srce (Jer 31, 33). Pod novim savezom (koji je Isus Krist uspostavio), Zakon je umjesto na kamen, upisan na naša srca. To ne znači da se načela Zakona ukidaju, već znači novu motivaciju i novu želju ka poslušnosti. Stoga, ovakva upotreba Zakona ne znači neki slijepi legalizam, već prepoznavanje ispravnog

---

¹⁵ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 20-21.

¹⁶ Ibid. 21-22.

motiva i duha poslušnosti iz dubine našeg bića. Zakon nije skup pravila koji koriste da bi nas zarobljavali. Umjesto toga, to su životna načela za oslobođene ljude, za ljude koji ne smiju biti toliko glupi da ponovno padnu u ropstvo (Rim 6).¹⁷

5. Crkva

Osobitost Reformiranih crkava je i shvaćanje da Crkvu nalazimo kako u Starom tako i u Novom zavjetu. Naše shvaćanje Crkve proizlazi upravo iz razumijevanja Saveza. Kada kažemo da Crkvu nalazimo i u Starom Zavjetu, pod tim podrazumijevamo upravo jedinstvo Saveza. Božji narod, izabrani rod, narod svećenstva, kraljevsko svećenstvo samo su neki od izraza koji se koriste za Crkvu Božju-skup izabran iz svijeta, nazidan na pravom temelju: na prorocima i apostolima (EF 2, 19-22; 1Pt 2, 9-10). Dar Duha Svetoga na dan Pedesetnice započeo je novo razdoblje u povijesti Crkve, ali Crkva je već od prije postojala, temelji su već prije postavljeni.¹⁸

5.1 Crkvena vlast

Pravo je Crkve propisivati obrede i ima vlast odlučivanja u spornim pitanjima vjere. Ipak, Crkvi nije dopušteno poučavati i nalogati ono što je u suprotnosti sa zapisanom Božjom riječi. Crkva također ne smije umačiti određeno mjesto u Svetom Pismu tako da spomenuto mjesto proturječi nekom drugom. Tako, premda Crkva svjedoči i čuva božanske knjige, ona ne smije zaključivati ništa što je u suprotnosti s njima, niti nametati bilo što izvan Svetog Pisma kao nužno potrebno za spasenje.¹⁹

Nitko ne smije javno propovijedati u zajednici ili dijeliti sakramente ako prethodno nije pravovaljano pozvan i poslan. Pravovaljano pozvanim i poslanim smatramo one koji su za taj posao odabrani i prihvaćeni od ljudi kojima je u zajednici dano ovlaštenje pozivati sluge i slati ih u službu. U zajednici treba govoriti jezikom kojega narod

---

¹⁷ Ibid. 23.; Jochem Douma *The Ten Commandments- Manual for the Christian Life* 7.

¹⁸ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 23-24.

¹⁹ Jasmin Koso *Što kršćani vjeruju – ili biblijski priručnik za početnike* (Crkva Krista Otkupitelja, Zagreb, 2012.), 18.

poznaje.²⁰ Reformirana episkopalna crkva priznaje i pridržava se Episkopata, ali ne kao Bogom danog prava, već kao drevnog i poželjnog načina vođenja crkvene zajednice. Prepoznavamo da je Bog pozvao i nadario biskupe, svećenike i đakone u povijesnom nasljeđu (sukcesiji) kako bi opremili sav Božji narod za njihovu službu u svijetu. Međutim, to za nas ne znači da bi Crkva Kristova mogla postojati samo ako postoji prema jednom redu ili obliku crkvene zajednice. Radujemo se u našem sakramentalnom i liturgijskom nasljeđu kao izrazu Evanđelja, i držimo *Knjigu zajedničkih molitava* kao istiniti i mjerodavni standard štovanja i molitve koja se treba prevoditi i prilagoditi svakoj lokalnoj kulturi.²¹

Važno je primijetiti da se reformirani naglasak na važnost vidljivog zajedništva odnosi na istinsku Crkvu Isusa Krista. Reformatori su u konačnici razvili *tri obilježja prave Crkve* kako bi bilo moguće razlikovati pravu od lažne crkve. Poznavati i razumjeti ova tri obilježja važno je skoro koliko i poznavanje ona tri “Sola” reformacije. Ta tri obilježja su: *1. Vjerno izlaganje Riječi; 2. Ispravan primjena sakramenata; 3. Primjena crkvene discipline.* Ovo možda nisu sva, ali su sigurno vrlo važna obilježja u razlikovanju prave od lažne crkve. Tri obilježja prave crkve također su dio našeg reformiranog nasljeđa. Ona su ujedno i radikalni protest protiv olakog odvajanja od Crkve (odnosno raskola i cjepkanja), silne prisutnosti hereza i lažnog naučavanja, koji su i danas velik problem. Što za crkvu znači čuvati vlastito vjerovanje ili kako se nositi s lažnim učiteljima i prevarantima nije novo pitanje (Mt 7, 15-23; 2 Tim 3, 1-17; 2 Pt 2, 1-12; 3, 1-18).²²

5.2 Sakramenti

U Reformiranoj crkvi se poštuju dva sakramenta (za razliku od Rimokatoličke crkve koja drži da ih ima sedam). Sakramenti su sveti, vidljivi znaci i pečati Božje milosti. Po njima nam Bog bolje objašnjava i potvrđuje obećanja Evanđelja (oproštenje grijeha i vječni život po Kristovoj žrtvi na križu). Dakle, da bi sakrament odista to i bio mora udovoljavati sljedeće svetopisamske kriterije: mora biti ustanovljen osobno od Gospodina Isusa Krista, mora predstavljati obećanje Božje milosti (upućivati na Evanđelje) i

---

²⁰ Ibid. 18.

²¹ Iz Izjave o ispovijedanju vjere (REC) i Jeruzalemske deklaracije

²² S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 24-26.

mora sadržavati materijalni element. Dva sakramenta za koje je iz Pisma vidljivo da zadovoljavaju ove kriterije su: krštenje i Gospodnja večera. Također, važno je reći da svaki od ova dva sakramenta, ima svoju preteču u nekoj starozavjetnoj praksi ili obredu.

Inače, u svom razumijevanju učinka sakramenata Reformirane crkve se drže umjerenog stajališta između dvije krajnosti. Jedna krajnost je da Bog svoju milost (oproštenje) udjeljuje po samom sakramentu, tako da nas na voda prilikom krštenja uistinu i doslovno pere od naših grijeha, ili da kruh i vino, za pravo postaju krv i tijelo. Druga krajnost je negiranje bilo kakve milosti ili posebne snage u sakramentu, odnosno bilo kakvog značenja većeg od sjećanja (spomen čina) u Gospodnjoj večeri ili jednostavno svjedočenja vjere (kod krštenja). Međutim, Biblija sakramentima daje previše uzvišeno mjesto da bismo ih smatrali samo spomen činom (1. Kor 10, 16-17; Gal 3, 27).

-U Reformiranom učenju oni jesu istinski sakramenti (nešto sveto), i nazivaju se "*sredstvima milosti*". Nazivaju se tako jer u duhovnom smislu Gospod stvarno blagoslivlja sve one koji ih primaju s vjerom. Na isti način kao što su Biblija i molitva sredstva kojima se Gospod koristi kako bi svoj narod priveo i izgradio u vjeri, tako to čini i kroz sakramente. Baš kao što snaga i učinkovitost čitanja Biblije i molitve u životu vjernika ovise o djelovanju Duha Svetoga, tako je i sa snagom i učinkovitošću sakramenata.²³

5.2.1. Krštenje

U Starom Zavjetu obred inicijacije u zajednicu Božjeg naroda bilo je obrezanje. Tako je osoba bila zauvijek obilježena kao član. Muško koje se rodilo unutar zajednice bilo je obrezano kao dijete, dok se stranac obrezivao prilikom primanja u zajednicu, neovisno o svojoj starosti. U Novom Zavjetu obrezanje je zamijenjeno krštenjem (Kol 2, 11-12). No sada se ovaj vanjski znak inicijacije, odnosno primanja u zajednicu onih koji vjeruju, primjenjuje na oboje -muškarce i žene. Krštenje je znak i pečat Božjeg saveza milosti, koji je on obećao prenositi s generacije na generaciju. To znači da vjerujući roditelji traže

---

²³ Ibid. 26-27.; Michael Green *Krštenje* (Kršćanski centar „Dobroga pastira, Osijek, 2005.) 11-18.; *Heidelberški katekizam*- Jack Rogers *Povijesni pregled* (Reformirana kršćanska crkva u RH-Reformirani teološki institut, Osijek, 2000.), 20-22.

tu milost za svoju djecu donoseći ih na krštenje, dok odrasli stranci traže tu milost za sebe kada osobno ispovijedaju svoju vjeru i krste se.²⁴

I djeca vjerujućih roditelja također trebaju osobno ispovjediti vjeru, no ta ispovijed se odlaže do kasnije dobi kada oni mogu osobno razumjeti i prihvatiti poruku Evanđelja. Takav obred ispovijedanja i potvrde vjere nadovezuje se na krštenje, a naziva se *konfirmacijom* (Rim 10, 9). Nakon konfirmacije vjernik se svečano uvodi kao punopravni član zajednice sa svim pravima i odgovornostima, te prvi put prima Gospodnju večeru (premda ju u načelu može primiti i prije svečanog ispovijedanja vjere, ako pokaže zrelost, razumijevanje i vjeru u Krista).²⁵

Čini se kako apostol Petar na dan Pedesetnice poziva roditelje koji se obrate i odluče krstiti da donesu i svoju djecu (što bi i bilo nešto potpuno logično i normalno za Židove). On kaže: *"Obratite se, i svaki od vas neka se krsti u ime Isusa Krista za oproštenje grijeha svojih, i primit ćete dar Duha Svetoga; Jer je za vas obećanje i za djecu vašu i za sve daljne, koje će god dozvati Gospodin Bog naš."* (Dj 2, 38-39) Krštenje djece vjernika predstavlja ispunjenje starozavjetnog načela da je cijela obitelj dio zajednice Saveza. Prirodno je očekivati da tako bude i u NZ, a izgleda da Pismo bilježi upravo to:

"A kad se pokrsti ona i kuća njezina, zamoli govoreći: "Ako mislite, da sam vjerna Gospodinu, uđite u moju kuću i ostanite! I natjera nas... I on ih uze k sebi u onaj čas noći, i opra im rane; i pokrsti se odmah on i sva kuća njegova. (Dj 16, 15.33)

"A krstio sam i Stefaninu kuću; dalje ne znam, jesam li koga drugoga krstio." (1. Kor 1, 16)

Vezano za krštenje, još treba kazati da reformirane crkve ne smatraju da je samo jedna metoda krštenja ispravna. Tako se smatra regularnim škropljenje (kao znak škropljenja Kristovom krvlju) i polijevanje vodom (kao znak izlivanja Duha Svetog), a većina se ne protivi uranjanju u vodu (kao simbolu smrti i uskrsnuća). No u svakom slučaju, krštenje predstavlja djelo koje Bog čini nama, predstavlja Evanđelje, pranje grijeha Kristovom krvlju, oproštenja po zbog njegove smrti na križu i nadu u uskrsnuće. A krštenju se pridodaje naše svjedočanstvo vjere, koja je nužna da bi se oproštenje primilo.²⁶

---

²⁴ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 27.; Michael Green *Krštenje* 19-23.

²⁵ Jasmin Milić *Propovijed upućena konfirmantima* (Internet stranica: <http://kalvinizam.blog.hr/2006/04/1620972126/konfirmacija-u-tordincima.html>)

²⁶ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 27-28.

5.2.2. Gospodnja večera

Drugi sakrament *Gospodnja večera* (također poznat i kao *pričest*) ima svoj starozavjetni ekvivalent u pashalnom jelu. Za razliku od obrezanja, pasha se trebala ponavljati svake godine kao znak izbavljenja iz Egipta koje je došlo po smrti janjeta (Izl 12). Zato je Isus- janje Božje, upravo u vrijeme pashe uveo sličan objed koji se treba često ponavljati. To ne činimo samo zato da bi se sjećali njegova dolaska u tijelu i žrtve, već da bismo s njim imali duhovno, a opet vrlo stvarno zajedništvo u toj gozbi. (1 Kor 10, 16-17; 11, 23-34). Dakle, Gospodnja večera nam služi kao sredstvo duhovne obnove zajednice i pojedinca. Pasha se slavila u obitelji, a tako se i Gospodnja večera slavi u crkvenoj obitelji. Svi koji su kršteni i koji su javno priznali Krista pozvani su da u njoj sudjeluju. Dobrodošlica na pravo sudjelovanja u Gospodnjoj večeri znak je osvjedočenja i povjerenja starješina da je dotična osoba pravi vjernik. Rekli smo da i mladi, prije nego što pristupe Gospodnjoj večeri, trebaju dati iskaz vjere.

Nažalost, postoje slučajevi kada članovi svojim djelima grubo pokazuju da nisu vjernici. Naravno da nitko osim Boga ne može znati što je u nečijem srcu. No kad je nečije ponašanje u gruboj suprotnosti s biblijskim naučavanjem starješine traže da se to ispravi. To se naziva *crkvena disciplina*. U slučaju da nema pozitivnih promjena, odnosno da se crkvena disciplina odbije, najstroža kazna može biti isključenje. Praktična posljedica toga može biti upravo ta da se dotičnoj osobi uskrati pravo sudjelovanja u Gospodnjoj večeri kao svjedočanstvo da ju ne možemo smatrati pravim vjernikom i članom.²⁷

6. Božje kraljevstvo

Savez milosti zapravo je obećanje da će Bog osobno doći na zemlju kako bi poništio posljedice grijeha i kako bi opet zavladała pravедnost. Zato se Izrael pozdravlja riječju *shalom* koju mi uglavnom prevodimo s *mir*. Kako starozavjetno vrijeme odmiče

---

²⁷ Ibid. 28-29.; *Heidelberški katekizam*- Jack Rogers *Povijesni pregled* 22-23.; Richard D. Phillips *What is the Lord's Supper?* (P & R Publishing, Phillipsburg, New Jersey, 2005.), 8-20.

očekivanje Božjeg dolaska i vremena mira sve se više pojačava. Proroci govore o Kralju i njegovu Kraljevstvu (Iz 9, 1-7; 11, 1-9). Isus je bio taj Kralj, a njegovim dolaskom uspostavljeno je Božje kraljevstvo na zemlji (Lk 2, 10-14; 4, 14-21, 43). Mi živimo u zadnjim danima, godini Gospodnje milosti, između početka kraja i konačnog kraja ovog vremena. Božje kraljevstvo već jest i još potpuno nije. Dakle Kraljevstvo je već stiglo, no mi još iščekujemo puninu tog kraljevstva, kada će se Krist vratiti u sili i slavi. Kraljevstvo je već došlo, no ono se i dalje širi, odnosno njegova punina se bliži, u sili Duha Svetoga, dok se širi Radosna vijest, razvijaju nove crkve, novi ljudi obraćaju Kristu, a kršćani bivaju sol i svjetlo. Mi zapravo služimo Kraljevstvu kada svoj život usredotočujemo na Krista, sudjelujemo u izgradnji Crkve, širimo Radosnu vijest, služimo onima koji su u potrebi, radimo na izgradnji mira i podižemo svoju djecu kao Kristove sljedbenike. Božje kraljevstvo nas podsjeća da Božji plan nadilazi spasenje pojedinca, koliko god ono predivno bilo. Kristov dolazak značio je “slavu Bogu na visini i na zemlji mir” (Lk 2, 14). Po Kristu Božja je namjera “pomiriti za nj sve što je na zemlji ili na nebu, uspostavljajući mir krvlju njegova križa”. (Kol 1, 20) Zato, da bismo bili poslušni učenju Biblije, i mi moramo ići dalje od svoga vlastitog spasenja i barem započeti donositi mir i pomirbu u ovom razrušenom i palom svijetu. U kakvom god da je stanju, ovo je ipak Božji svijet i mi imamo zadatak u njemu. Mi molimo “Dođi kraljevstvo tvoje! Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji” (Mt 6, 10). No dok zadnji dan ne dođe, mi moramo tražiti njegovo Kraljevstvo i svojim djelima živjeti ovu molitvu.²⁸

Zaključak

Reformirana teologija je teologija koja počinje i završava s Božjom milošću. Koja započinje i završava slavljenjem Boga. Kao kršćani možemo se radovati i slaviti Boga koji je obećava da će u ono djelo spasenja koje je započeo sigurno i dovršiti. Sve ovdje rečeno bi nas trebalo potaknuti da još više naučimo o Reformiranoj crkvi i našem naslijeđu. Za kraj još recimo kako su reformatori naučavali kako stvarna reforma Crkve nikad nije gotova, i reformirana crkva se mora stalno reformirati u skladu s Božjom riječi. Mi cijenim temelje koji su nam dati, ali ne živimo u prošlosti. Bog je uvijek isti, njegova

---

²⁸ S. E. Smallman *Što je Reformirana crkva?* 29-31.

Riječ se ne mijenja. No mi trebamo uvijek nalaziti nove pristupe i načine kada u ovom svijetu koji se stalno mijenja govorimo vječne istine o Bogu.

Bibliografija:

Berkhof Louis. *Sigurnost vjere* Osijek: Kršćanski centar „Dobrog pastira“; Tordinci: Reformirani teološki institut „Mihael starin“, 2007.

Douma Jochem. *The Ten Commandments- Manual for the Christian Life* Phillipsburg, New Jersey: P & R Publishing, 1996.

Green Michael. *Krštenje* Osijek: Kršćanski centar „Dobroga pastira“, 2005.

Holwerda E. David. *Jesus and Israel-One Covenant or Two* Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1995.

Kalvin Žan. *Nauk hrišćanske vere* Sremski Karlovci-Noví Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1996.

Koso Jasmin. *Što kršćani vjeruju – ili biblijski priručnik za početnike* Zagreb: Crkva Krista Otkupitelja, 2012.

McGrath E. Alister. *Uvod u kršćansku teologiju* Zagreb: Teološki fakultet „Matija Vlačić Ilirik“; Rijeka: Ex libris, 2006.

Phillips D. Richard. *Što su izabranje i predestinacija?* Osijek: Kršćanski centar „Dobroga pastira“, 2008.

Phillips D. Richard. *What is the Lord's Supper?* Phillipsburg, New Jersey: P & R Publishing, 2005.

Smallman E. Stephen. *Što je Reformirana crkva?* Osijek: Kršćanski centar „Dobroga pastira“, 2010.

Sproul C. Robert. *Essential truths of the Christian faith* Wheaton, Illinois: Tyndale house publishers, inc., 1992.

Sproul C. Robert. *Izabranici Božji* Osijek: Kršćanski centar „Dobroga pastira“, 2010.

Sproul C. Robert. *Liferviews* Grand Rapids, Michigan: Fleming H. Revell, 2005.

Sproul C. Robert. *Now, That's a Good Question* Wheaton, Illinois: Tyndale house publishers, inc., 1996.

Sproul C. Robert. *What is Reformed theology?* Grand Rapids, Michigan: Baker Books, 1997.

Internet:

Milić Jasmin *Propovijed upućena konfirmantima* <http://kalvinizam.blog.hr/2006/04/1620972126/konfirmacija-u-tordincima.html>

Vjeroispovijedanja:

Heidelberški katekizam-Druho Helvetsko vjeroispovijedanje Osijek: Reformirana
kršćanska crkva u RH-Reformirani teološki institut, 2000.

Westminstersko vjeroispovijedanje Tordinci: Reformirani teološki institut „Mihael
Starin“ 2008.

Izjava o ispovijedanju vjere Reformirane episkopalne ckrve

Jeruzalemska deklaracija